

## **ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Утвердження державою права людини на таємницю кореспонденції в Україні на найвищому, конституційному рівні, відбулося ще 28 червня 1996 р. шляхом його, закріплення в ст. 31 Конституції України [1]. Але нещодавні зміни, внесені до Конституції України за ініціативи Президента України Законом України № 2680-VIII від 07.02.2019 щодо визначення стратегічного курсу України, спрямованого на вступ в ЄС та НАТО, змушують поглянути на забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції з іншого боку, а саме, перш за все, через призму можливих змін та перспектив, пов'язаних з гармонізацією українського законодавства із європейським [2]. То ж, перед науковцями, законодавцями та суб'єктами конституційно-правових відносин у сфері таємниці кореспонденції, достатньо гостро постає проблема їх визначення. А тому для негайного розв'язання зазначеної проблеми, вважаємо за доцільне дослідити правове закріплення права людини на таємницю кореспонденції в конституційному законодавстві Європейського Союзу (далі - ЄС) та Організації Північноатлантичного договору (далі - НАТО), з метою порівняння його норм з положеннями ст.31 Конституції України, яка гарантує кожному в Україні таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.

Так, ЄС як економіко-політичний союз, створений ще в 1993 р., станом на 2019 р. об'єднує 28-м незалежних держав, розташованих, переважно, в Європі, а НАТО як міжнародна міжурядова організація, заснована ще в 1949 р., являється військово-політичним союзом 29-ти держав, серед яких до складу входять, окрім європейських держав, також держави американського простору, такі як США і Канада. При цьому, Україна станом на 2019 р. розвиває партнерські відносини співробітництва з ЄС та НАТО, безсумнівно переслідуючи мету набутти статусу члена, зазначених міжнародних організацій в майбутньому, що і передбачає гармонізацію законодавства, в т.ч. у сфері таємниці кореспонденції України.

Проаналізувавши законодавство ЄС у сфері забезпечення права людини на таємницю кореспонденції, приходимо до висновку, що воно сформовано з відповідних директив та регламентів Європейського Парламенту (далі - ЄП) та Ради, серед яких: Директива 97/66/ЄС ЄП і Ради «Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невтручання в особисте життя в телекомунікаційному секторі» від 15.12.1997 р. (далі - директива 97/66/ЄС ) [3], Директиви 95/46/ЄС ЄП і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» (далі – директива 95/46/ЄС) [4], Резолюції Ради ЄС «Про законне перехоплення телекомунікацій» (96/C 329/01) від 17.01.1995 р. [5], Резолюції Ради «Про оперативні запити

правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» від 20.06.2001 р. [6], та ін.

Так, відповідно в ст.5 Директиви 97/66/ЄС зазначено, що «Держави-члени забезпечують в національних положеннях конфіденційність зв'язку за допомогою телекомунікаційної мережі загального користування та загальнодоступних телекомунікаційних послуг. Зокрема, вони забороняють прослуховування, перехоплення, зберігання та інші види перехоплювання і нагляду за зв'язком, окрім того, що здійснюється користувачами, без згоди відповідних користувачів, за винятком випадків, коли на це існує законний дозвіл відповідно до ст. 14 (1). При цьому § 1 не зачіпає жодного законно санкціонованого записування зв'язку в ході законної економічної діяльності з метою надання доказів комерційної транзакції чи будь-якого іншого економічного зв'язку». Держави-члени ЄС можуть приймати законодавчі положення для обмеження сфери дії обов'язків та прав, передбачених зокрема в ст.5, коли таке обмеження є необхідним заходом для гарантування національної безпеки, громадського порядку, запобігання, розслідування, розкриття і переслідування кримінальних злочинів чи несанкціонованого використання телекомунікаційної системи, як про це йдеться в ст. 13 (1) Директиви 95/46/ЄС, а також, коли існує важливий економічний чи фінансовий інтерес держави-члена чи ЄС, включаючи монетарні, бюджетні і податкові питання; задля моніторингу, перевірки чи регулятивної функції, пов'язаної, навіть зрідка, з виконанням офіційних повноважень, а також для захисту суб'єкта даних чи прав і свобод інших осіб [4].

Узаконеного порядку обмеження права людини на таємницю кореспонденції та, власне, порядок перехоплення телекомунікацій визначено Резолюцією Ради ЄС «Про законне перехоплення телекомунікацій» (96/C 329/01) від 17.01.1995 р. [5]. Так, в положеннях Резолюції Ради «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» від 20.06.2001 р. зазначається, що відповідно до внутрішнього законодавства усі види телекомунікацій можуть підлягати перехопленню та/чи пошуку під час ведення розслідування. Правоохоронні органи мають право вимагати здійснення перехоплення таким чином, щоб ні об'єкт перехоплення, ні будь-яка інша не уповноважена особа не дізналась про будь-які зміни, внесені з метою виконання розпорядження по перехопленню. Зокрема, діяльність цільової служби для суб'єкта перехоплення повинна залишитись незмінною» [6]. Отже, держави-учасниці ЄС дотримуються правової позиції про законність обмеження права людини на таємницю кореспонденції правоохоронними органами відповідно на їх території, не зважаючи на закріплення та гарантування останнього, на найвищому, конституційному рівні (окрім Франції, Великобританії та Ірландії).

Щодо законодавства НАТО у сфері забезпечення права людини на таємницю кореспонденції, то відповідно до Меморандуму про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації, яка представлена Генеральним менеджером Агенції НАТО із зв'язку та інформації

стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру», який ратифіковано Законом № 564-VIII від 01.07.2015 (ст.3) сторони, серед напрямів співробітництва у середньостроковій перспективі визначили такі як: допомога у визначенні потреб України для покращення її спроможностей в оборонному, оперативному та логістичному плануванні; визначення і підтримка потреб України щодо підготовки, особливо у світлі комплексних завдань модернізації та досягнення взаємосумісності систем зв'язку та інформації [7]. Звідси вбачаємо необхідність в гармонізації законодавства України та НАТО у сфері комунікацій, в т.ч. і в сфері забезпечення права людини на таємницю кореспонденції.

В порівнянні з європейським досвідом, в Україні на сьогодні відсутній законний порядок перехоплення телекомунікацій, хоча безуспішні намагання СБУ законодавчо його закріпити мали місце ще в 2005 р. (проект Закону «Про перехоплення телекомунікацій» № 4042-1 від 02.06.2005 р., та проект Закону № 4042-2 від 21.03.2005 р.). То ж, проаналізувавши положення законодавства ЄС та НАТО в сфері таємниці кореспонденції, та діюче законодавство України, ми переконані, що перспективою удосконалення забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції в умовах євроінтеграції України, попри досягнення державами-членами ЄС та НАТО та Україною взаємосумісності систем зв'язку та інформації, є насамперед, гармонізація законодавства зазначених міжнародних організацій та України у сфері таємниці кореспонденції. Звідси набуває актуальності та обґрунтованості наша пропозиція щодо розробки та прийняття проекту закону України «Про гарантії права людини на таємницю кореспонденції», в положеннях якого слід передбачити при дотриманні оптимального балансу забезпечення реалізації та захисту інтересів людини, суспільства та держави в Україні та у відповідності до європейського законодавства, чіткий та реально дієвий порядок обмеження права людини на таємницю кореспонденції шляхом перехоплення повідомлень телекомунікацій, а також інших мереж комунікацій, задля попередження кіберзлочинності та у боротьбі із тероризмом.

### **Список використаних джерел**

1. Конституція України від 28.06.1996, зі змінами [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України № 2680-VIII від 07.02.2019 «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n6>
3. Директива 97/66/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невтручання в особисте життя в телекомунікаційному секторі» від 15.12.1997 [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_243](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_243)

4. Директива 95/46/ЄС ЄП і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_242](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_242)

5. Резолюцією Ради ЄС «Про законне перехоплення телекомунікацій» (96/C 329/01) від 17.01.1995 [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_235](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_235)

6. Резолюції Ради «Про оперативні запити правоохоронних органів стосовно громадських телекомунікаційних мереж та послуг (ENFOPOL)» від 20.06.2001 [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_234](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_234)

7. Меморандум про домовленість між Урядом України та Організацією НАТО із зв'язку та інформації, яка представлена Генеральним менеджером Агенції НАТО із зв'язку та інформації стосовно співробітництва з питань консультацій, управління, зв'язку, розвідки, спостереження та рекогносцировки в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру» [текст] [електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950\\_030](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_030)

**Шкляр Іванна,**

аспірант кафедри конституційного права та прав людини НАВС

## **ПРАВО ЛЮДИНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ, ЙОГО СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ**

Необхідною умовою для покращення соціального та економічного становища будь-якої країни є здорова нація. На стан здоров'я населення впливає багато чинників, серед яких необхідно виділити належний рівень охорони здоров'я людей. Зміни у суспільстві та прогрес в медицині зумовлює появу прогресивної, бурно розвиваючої науки, трансплантології. Трансплантологія – це галузь медичної науки, яка вивчає все що пов'язано з пересадкою органів, тканин чи інших штучних замінників. Трансплантація є надважливим методом лікування найтяжчих захворювань людини, який застосовується тоді, коли інші методи неефективні для усунення небезпеки для життя або відновлення здоров'я хворого.

Застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині не має альтернативи і є вкрай необхідним для врятування життя та здоров'я людей. Життя людини є найвищою соціальною цінністю. Держава через органи влади повинна забезпечувати реалізацію права на життя й здоров'я, а також додержання прав і захист людської гідності. Право людини на медичну допомогу займає особливе місце в системі особистих немайнових прав. Це невід'ємне та природне право кожної людини знайшло своє відображення у Ч.1 ст.49 Конституції України, яка передбачає, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [1]. Прогресуючі зміни у медицині, що неминуче спричинили зміни в суспільному житті вимагають